

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.

0030 OSLO

Postadresse:
Postboks 59 Sentrum,
4001 Stavanger

Besøksadresse:
Lagårdsveien 44, Stavanger

T: 51 56 87 00
F: 51 56 88 11
E: fmropost@fylkesmannen.no

---

www.fylkesmannen.no/rogaland

Høringsuttalelse vedrørende levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming

Fylkesmannen i Rogaland vil gjerne komme med følgende innspill og kommentarer til høringsnotatet som omhandler levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming:

a) *Kvalitetssikring og internkontroll*

Erfaringsvis er mange av bofellesskapene hvor mennesker med utviklingshemming bor, i liten grad gjenstand for god og regelmessig internkontroll fra et overordnet system i kommunen. På den måten kan ledelsen i kommunen ofte ha manglende informasjon om og innsikt i kvaliteten på tjenestene, hvordan tvang- og maktproblematikk eventuelt blir håndtert i praksis og hvordan de private parter involveres. Det er et behov for tydeligere ledelsesforankring av kontroll og kvalitetssikring når det gjelder tjenestene for mennesker med utviklingshemming i kommunen, særlig fordi gruppen generelt i svært liten grad er i stand til å målbære sine synspunkter selv.

b) *Bruk av tvang og makt*

Helse- og omsorgstjenesteloven kap 9 regulerer og setter rammer for bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med utviklingshemming. Lovreguleringen har virket siden 1999, og har bl.a ført til at fokuset i tjenesteytingen er endret. Systematisk tilnærming ved bruk av andre løsninger har vist seg å ha god effekt for å få ned behovet for tvang- og maktbruk. Likevel er det klare utfordringer på dette området.

- Tvang og makt kan ikke benyttes i barnehage, skole eller på arbeidsplass med hjemmel i helse- og omsorgstjenesteloven kap 9. Fylkesmannen er kjent med at tvang og makt blir benyttet på en systematisk måte i skolen, ofte med argumentet om at det er behov for å samkjøre opplegg som er utarbeidet i helse- og omsorgstjenestene. Det gjennomføres altså uhjemlet, systematisk bruk av tvang og makt i skolen overfor mennesker med utviklingshemming. Dette forholdet trenger avklaring. Innenfor en integrerings- og normaliseringsideologisk ramme, kan tvang- og maktbruk i skolen virke negativt stigmatiserende både for den enkelte elev med utviklingshemming og for gruppen som sådan.
- Det er et stort behov for å tilføre mer og bedre kompetanse i tiltak for mennesker med utviklingshemming. Når det gjelder helse- og omsorgstjenesteloven kap 9, kan Fylkesmannen i særlige tilfeller gi dispensasjon fra utdanningskravet. Den faktiske situasjonen er slik at dispensasjon er regelen mer enn unntaket. Vernepleiere signaliserer ofte at de søker seg bort fra tiltak for mennesker med utviklingshemming fordi man ofte

opplever faglig isolasjon, ensom jobbing og stor turnover blant dem man skal samarbeide med. Det er en stor utfordring å heve statusen til arbeid med mennesker med utviklingshemming, og gode tiltak for å få dette til må prioriteres høyt.

- Ledelsen i kommunen må i større grad bevisstgjøres for det ansvaret de har når det gjelder å påse at tvang- og maktbruken gjennomføres i tråd med regelverket. Dette henger gjerne sammen med hvordan internkontrollsystemene er utviklet i kommunen.
- En rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse kan gi utfordringer og uklarhet i forhold til hvordan ev. tiltak hjemlet i helse- og omsorgstjenesten kap 9 skal gjennomføres. Kravet til formalkompetanse, faglig ansvarlig for gjennomføring av tiltakene, spesialisthelsetjenestens krav til involvering, samt hovedregelen om to til stede ved gjennomføring, kan by på utfordringer som trenger avklaring.

c) *Boformer*

De fleste voksne personer med utviklingshemming som bor utenfor foreldrehjemmet, bor i dag i fellesskapsløsninger. Bofellesskap både med og uten fellesareal, ser ut til å være det mest vanlige. Det er imidlertid en trend i retning av at fellesskapene som etableres blir stadig større, og ofte er det flere brukergrupper som samles under samme tak. Dette er i strid med prinsippene som lå til grunn for nyetableringer under HVPU-reformen. Man har etter hvert skaffet seg både forskningsmessige og mer praktiske erfaringer på hvordan slike bofellesskap fungerer, og dette gir et godt grunnlag for anbefalinger om framtidige løsninger.

Vi ser etter hvert at mennesker med utviklingshemming kjøper, eller får hjelp til å kjøpe, egen bolig utenfor de tradisjonelle fellesskapsboformene. Dette er i utgangspunktet positivt, men det kan også skape utfordringer dersom den enkelte med utviklingshemming har omfattende omsorgs- og bistandsbehov. Særlig utfordrende kan det bli dersom tvang og makt etter helse- og omsorgs-tjenesteloven kap 9 må anvendes. Fylkesmannen tenker da særlig på hvordan man skal rekruttere f.eks vernepleiere, når allerede mange søker seg bort på grunn av faglig isolasjon.

Å arbeide i andres hjem inneholder en rekke faglige og etiske dilemma. Et argument bak hovedregelen om to til stede ved gjennomføring av tvang- og makttiltak, er nettopp muligheten for å sikre kollegial kontroll for å unngå maktmisbruk og etiske overtramp. Visse boformer kan i større grad bety mer "alenejobbing", noe som kan være utfordrende når det gjelder internkontroll, rekruttering og å sikre faglig og etisk forsvarlig tjenesteyting.

Med hilsen

Pål Iden
Avdelingsdirektør

Tor Selmer Olsen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent av Fylkesmannen i Rogaland og krever derfor ikke signatur.

Saksbehandler: Tor Selmer Olsen
Saksbehandler telefon: 51 56 87 54
E-post: fmrotso@fylkesmannen.no